

Ligt onze toekomst vast bij God?

Over voorbeschikking, uitverkiezing en vrije wil

Overzicht

- Inleiding: het 'probleem'
- Belangrijke begrippen
- De Vroege Kerk
- Bijbelteksten
- De Reformatie
- Open Theïsme
- Resumé

Inleiding: het 'probleem'

*God is getrouw, zijn plannen falen niet,
Hij kiest de zijnen uit, Hij roept die allen.
Die 't heden kent, de toekomst overziet,
laat van zijn woorden geen ter aarde vallen
(begin van gezang 130)*

Dat God de toekomst overziet, zoals gezang 130 zegt, kan verschillende vragen oproepen: Als God de toekomst kent, ligt alles dan ook van tevoren vast? Is voorkennis gelijk ook voorbeschikking? En is dus alles wat er gebeurt Gods wil?

Wat is daarin dan de rol van ons, mensen? Zijn wij een soort van voorgeprogrammeerde robots of is er ook ruimte voor menselijke inbreng? Hebben wij in dit licht gezien wel een vrije wil en een eigen verantwoordelijkheid?

Als God de zijnen uitkiest en roept, zoals gezang 130 zegt, hoe zit het dan met onze eigen keuzemogelijkheid?

De eeuwen door hebben theologen (en filosofen) nagedacht over de mogelijkheden en beperkingen van onze vrije wil. Zijn we echt vrij in ons doen en laten of is dat maar schijn?

Belangrijke begrippen

Voorkennis: De gedachte dat God gebeurtenissen die (voor ons) nog in de toekomst liggen al vanaf het begin van de schepping voorzien heeft en kent.

Predestinatie of uitverkiezing: De leer dat God al vanaf het begin bepaald heeft wie er gered worden (en wie niet).

Soms wordt er verband gelegd tussen voorkennis en uitverkiezing. Het idee is dan dat God al van te voren heeft gezien hoe wij leven en welke keuzen we maken en *op grond daarvan* heeft Hij vastgesteld wie zijn uitverkorenen zijn (Arminianisme).

Voorbeschikking: De leer dat God bepaalde (of zelfs alle) gebeurtenissen niet alleen voorziet, maar ook van te voren zo bepaald heeft. Er wordt dan gesproken over de 'raadsbesluiten van God' waaraan niet getornd kan worden.

Determinisme (term uit de filosofie): het idee dat alles wat gebeurt door invloeden waar de mens geen vat op heeft (god of 'het lot') bepaald wordt en dus vast ligt. Je kunt weinig anders doen dan lijdzaam aanvaarden en ondergaan wat je lot is.

Vrije wil: de gedachte dat wij als mensen (tot op zekere hoogte) eigen baas zijn en zelf keuzes kunnen maken. Natuurlijk kunnen we wel beïnvloed worden (bijv. door argumenten, emoties, opvoeding) en er zijn ook beperkingen (bijv. in de fysieke wereld), maar we kunnen zelf afwegingen maken en beslissen wat we kiezen of doen.

De vroege kerk

Pelagius en de vrije wil
Uitverkiezing bij Augustinus
Semi-Pelagianisme

Pelagius en de vrije wil

Pelagius ('zeeman' in het Grieks) was een geleerde Britse monnik die leefde van ongeveer 360 tot 435.

Pelagius was van mening dat de mens een voluit **vrije wil** had. Hij geloofde niet in erfzonde: kinderen waren volgens hem bij hun geboorte even onschuldig als Adam in het Paradijs.

Volgens Pelagius is de mens in essentie goed, omdat hij naar Gods beeld geschapen is en deel uitmaakt van Gods goede schepping.

Door onze ingeschapen goedheid (die we danken aan Gods genade) zijn we in staat om goed te leven en God te behagen.

Dat mensen verkeerde keuzen maken en zondigen komt vooral door verkeerde voorbeelden en onwetendheid. Daarom moet de kerk hen opvoeden en de goede weg wijzen.

Als hulp heeft God in het Oude Testament de Wet en in het Nieuwe Testament het voorbeeld van Jezus Christus gegeven.

Genade van God betekent bij Pelagius niet veel meer dan de gunst om vrij te kunnen kiezen voor het goede leven met God. Wie daarin volhardt *verdient* de zaligheid.

Dit optimistische mensbeeld van Pelagius riep veel weerstand op in de kerk van zijn tijd. Hij is fel bestreden door Augustinus en uiteindelijk werd zijn leer door de kerk als ketterij veroordeeld (Carthago, 418).

Augustinus tegenover Pelagius

Augustinus is zonder twijfel de belangrijkste kerkvader van de vroege kerk geweest. Hij was bisschop van Hippo (Noord Afrika) en leefde van 354 tot 430.

Hij bestreed Pelagius en stelde dat mensen als gevolg van de zondeval 'niet in staat zijn tot enig goed'. De mens is totaal verdorven en slaaf van de zonde.

Als we gered worden is dat volledig te danken aan Gods genade. Wij kunnen niets doen om verzoening voor onze zonden te bewerken.

Geloof, hoop en liefde zijn genadegaven van God en geen menselijke verdienste. Het is God die deze gaven in ons hart bewerkt.

Uitverkiezing bij Augustinus

“Het plan van God bestaat eerst en door dit plan verkiest Hij” (Ad Simplicianum, ± 400).

Volgens Augustinus is God alwetend en Hij kent de toekomst. Hij is ook almachtig en heeft alles wat Hij wil van tevoren vastgelegd: voor de wereld, voor de mensen en voor hun redding.

Niemand verdient het eeuwige leven, maar door Gods genade worden sommigen gered. Zo is het door God van tevoren bepaald.

Zo zijn er dus mensen die voorbestemd zijn om gered te worden, en anderen om verloren te gaan. Deze visie is later overgenomen en uitgewerkt door Calvijn (dubbele predestinatie).

Semi-Pelagianisme

Het **semi-Pelagianisme** is een soort middenweg tussen de ideeën van Pelagius en Augustinus (*semi = half*). Er is in deze visie wel zoiets als erfzonde, maar de mens is niet geheel en al verdorven.

Door de zondeval is de menselijke wil verzwakt, maar niet geheel onvrij. Om het heil te verwerven heeft de mens met zijn zwakke wil hulp van God nodig. Hij kan en wil mensen helpen om de zonde te overwinnen.

Gods genade door geloof in Jezus Christus wordt aan iedereen aangeboden en mensen kunnen die afwijzen of aannemen. Wie Hem aanneemt krijgt kracht van omhoog om als kind van God te leven.

Het semi-Pelagianisme wordt ook wel **synergisme** ('samenwerking') genoemd: om gered te worden moet de mens met God samenwerken.

In 529 is deze leer officieel veroordeeld (synode van Orange), omdat de genade van God zo te zeer afhankelijk zou worden van wat de mens ermee doet. De synode wilde benadrukken dat alles aan Gods genade te danken is en dat wij mensen daar niets aan toe kunnen voegen.

Belangrijke vertegenwoordigers van deze visie waren Johannes Cassianus (ca. 365-433) en in de middeleeuwen Petrus Abelardus (1079-1142).

Ondanks de kerkelijke afwijzing komt het idee dat de mens zelf op de een of andere manier ook een rol moet spelen in zijn verlossing telkens weer terug in de kerkgeschiedenis.

Bijbelteksten

Over eigen keuze en vrije wil

Over voorkennis

Over voorbeschikking en uitverkiezing

Petrus over Paulus' brieven

Over eigen keuze en vrije wil

- *Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. **Kies voor het leven**, voor uw eigen toekomst en die van uw nakomelingen, door de Heer uw God, lief te hebben, hem te gehoorzamen en hem toegedaan te blijven (Deut. 30 : 19, 20).*
- ***Kom tot inkeer**, bega geen misdaden meer, anders brengt jullie schuld je ten val. Breek met het zondige leven dat jullie hebben geleid, en vernieuw je hart en geest. Dan hoeven jullie niet te sterven, Israëlieten! Want de dood van een mens geeft me geen vreugde – spreekt God de Heer. **Kom tot inkeer** en leef! (Ez. 18 : 30 – 32).*

- *Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt en stenigt wie naar haar toe zijn gestuurd! Hoe vaak heb ik je kinderen niet bijeen willen brengen zoals een hen haar kuikens verzamelt onder haar vleugels, maar **jullie hebben het niet gewild** (Matt. 23 : 37).*
- *Hij kwam tot het zijne, en de zijnen **hebben Hem niet aangenomen**. Maar **allen die Hem aangenomen hebben**, hun heeft Hij macht gegeven om kinderen Gods te worden, hun, die in zijn naam geloven (Joh. 1 : 11 en 12).*
- *De Geest en de bruid zeggen: 'Kom!' Laat wie luistert zeggen: 'Kom!' Laat wie dorst heeft komen; laat **wie dat wil** vrij drinken van het water dat leven geeft (Op. 22 : 17).*

Over voorkennis

- *Uw ogen zagen mijn vormeloos begin; in uw boek waren zij alle opgeschreven, de dagen, die geformeerd zouden worden, toen nog geen daarvan bestond (Ps. 139 : 16).*
- *Denkt aan hetgeen vroeger, vanouds, gebeurde; Ik immers ben God, en er is geen ander, God, en niemand is Mij gelijk; Ik, die van den beginne de afloop verkondig en vanouds wat nog niet geschied is; die zeg: Mijn raadsbesluit zal volbracht worden en Ik zal al mijn welbehagen doen... (Jesaja 46 : 9).*

Over voorbeschikking en uitverkiezing

- *Toen de heidenen dit hoorden, verheugden ze zich en spraken ze vol lof over het woord van de Heer, en **allen die voor het eeuwige leven bestemd waren aanvaardden het geloof** (Hand. 13 : 48).*
- *Wij weten dat voor wie God liefhebben, voor wie **volgens zijn voornemen** geroepen zijn, alles bijdraagt aan het goede. **Wie hij al van tevoren heeft uitgekozen, heeft hij er ook van tevoren toe bestemd om het evenbeeld te worden van zijn Zoon....**(Rom. 8 : 28 en 29).*

- *God heeft degenen die het voorwerp van zijn toorn zijn en die hij heeft **bestemd voor de ondergang**, met veel geduld verdragen omdat hij zijn toorn ook wil tonen en zijn macht kenbaar wil maken. En omdat hij zijn overweldigende majesteit wil tonen, heeft hij degenen die het voorwerp zijn van zijn barmhartigheid **ertoe voorbestemd** om in zijn majesteit te delen (Rom. 9 : 22 en 23).*
- *In Christus immers heeft God, voordat de wereld gegrondvest werd, ons vol liefde **uitgekozen** om voor hem heilig en zuiver te zijn, en hij heeft ons naar zijn wil en verlangen **voorbestemd** om in Jezus Christus zijn kinderen te worden, tot eer van de grootheid van Gods genade, ons geschonken in zijn geliefde Zoon (Ef. 1 : 4 – 6).*

Petrus over Paulus' brieven

Het valt op dat de meest ingewikkelde teksten over uitverkiezing in de brieven van Paulus staan. Daarbij is het goed om ook te lezen wat de apostel Petrus schrijft over Paulus' brieven:

*Bedenk dat het geduld van onze Heer uw redding is. Dat heeft ook onze geliefde broeder Paulus u geschreven met de wijsheid die hem is geschonken. Hij schrijft dit overigens in alle brieven waarin hij dit onderwerp ter sprake brengt. **Daarin staat een en ander dat moeilijk te begrijpen is** en dat door onwetende en onstandvastige mensen, tot hun eigen ondergang, wordt verdraaid; dat doen ze trouwens ook met de overige geschriften (2 Pet. 3 : 16).*

De Reformatie

Luther en Calvijn
Arminius en Gomarus
Remonstranten
Dordtse leerregels
Vergelijking

Luther

Maarten Luther (1483 – 1546) was een Augustijner monnik en volgde Augustinus in zijn leer dat God alles wat er gebeurt van tevoren heeft vastgelegd.

Luther geloofde dat een mens **geen vrije wil** heeft. Hij is in de greep van de zonde en die is zo sterk dat de mens, als hij het goede wil, toch vaak nog het verkeerde doet (vgl. Rom. 7 : 19 - 23).

Want als wij geloven dat het waar is dat God alle dingen van tevoren weet en van tevoren bepaalt ... en dat niets buiten zijn wil om gebeurt, dan kan er als logische consequentie, geen vrije wil zijn in een mens, engel of welk ander schepsel dan ook (Over de gebonden wil, 1525).

Volgens Luther is de mens voor zijn eeuwig heil helemaal aangewezen op Gods genade. Het is een gunst die God geeft. Hij rekent de schuld niet aan en vergeeft de zonde.

Maar die genade is er niet voor iedereen: alleen voor de uitverkorenen. Luther leerde een **enkelvoudige predestinatie**: God heeft van tevoren bepaald wie er in de hemel komen.

Luther heeft zijn uitverkiezingsleer nooit verder uitgewerkt. Hij schrijft er weinig over en het speelt in zijn theologisch denken geen belangrijke rol. Onder invloed van zijn leerling Philip Melancton verdween de leer van predestinatie bijna helemaal uit de lutherse theologie.

Calvijn

Johannes Calvijn (1509 – 1564) was er (net als Luther) van overtuigd dat de menselijke geloofsbeslissing het gevolg is van Gods eeuwige beschikking. God is soeverein en Hij heeft beschikt.

Calvijn leerde daarom dat God van te voren bepaald heeft wie er in de hemel en wie er in de hel komen. Deze opvatting wordt **dubbele predestinatie** genoemd:

Met uitverkiezing bedoelen we het eeuwige besluit van God waarmee hij in zichzelf bepaalde wat Hij wilde dat er zou gebeuren met elk mens. Alle zijn niet op gelijke voorwaarden geschapen, maar sommige zijn voorverordineerd voor het eeuwige leven, andere voor het eeuwige verderf (Institutie, 1559).

De dubbele predestinatieleer lijkt onverenigbaar met een vrije wil, maar dat hoeft volgens Calvijn niet zo te zijn. Hij maakte onderscheid in verschillende vormen van vrije wil.

In onze beleving is de mens 'vrij' om te doen en te laten wat hij wil, en dat doet hij ook. Dat noemt Calvijn de *permissieve vrije wil*. God laat het toe.

Probleem is alleen dat wat een mens op deze manier 'wil' uitsluitend wordt ingegeven en bepaald door zijn zondige natuur. Hij is 'geneigd tot alle kwaad'. Mensen kunnen daarom niet voor God kiezen.

Ze moeten door Hem gekozen worden. Voor de uitverkoren geldt dan dat ze vrij zijn om te leven naar Gods bedoeling. Ze zijn vrij om te doen waarvoor God hen heeft geroepen. Dat heet *compatibele vrije wil*.

Arminius

Jacob Arminius (1560-1609) was hoogleraar in Leiden en hij was het niet eens met de leer van Calvijn over uitverkiezing en vrije wil. Hij vond dat Calvijn de mens helemaal buitenspel had gezet.

Volgens Arminius kan een mens wel degelijk zelf kiezen voor God. Hij kan het aanbod van genade door Jezus Christus aanvaarden of verwerpen.

Mensen zijn geen willoze 'stukken en blokken' in de handen van God.

Toch geloofde hij ook in uitverkiezing: God heeft van eeuwigheid al voorzien welke keus iedereen zou maken en zo vastgesteld wie de uitverkorenen zijn. Je bent dus uitverkoren op grond van je geloof.

Gomarus

Arminius werd fel bestreden door **Franciscus Gomarus** (1563-1641), hoogleraar in Leiden en later in Groningen. Hij bleef onverzettelijk vasthouden aan de leer van Calvijn.

Gomarus vond dat Arminius niet alle eer aan God gaf voor onze verlossing. Als wij zelf kunnen kiezen voor de genade dan is het niet meer helemaal Gods werk. Dan hangt het (deels) van de mens af

Gomarus stelde daar tegenover dat geloof niet iets is waar je voor kiest. Het is een gave van God (Ef. 2 : 8).

Als het heil ten diepste afhangt van de keus die wij maken kun je volgens Gomarus nooit zeker weten dat je uitverkoren bent. Wat als je gaat twijfelen: staat dan je eeuwige heil op het spel?

Remonstranten

Medestanders van Arminius hebben na zijn dood de belangrijkste punten van zijn theologie samengevat in een z.g. *Remonstrantie*, met vijf artikelen:

1. *Uitverkiezing*: God heeft (op grond van zijn voorkennis) besloten om allen die in Christus zouden geloven te verkiezen.
2. Het offer van Jezus is *voor alle mensen* van de hele wereld.
3. Het 'zaligmakende geloof' is een *genadegave* van God, maar de mens kan ondanks zijn zondige staat er wel voor kiezen.
4. Gods genade is *weerstaanbaar*: wie niet wil kan het afwijzen.
5. Wie niet volhardt in het geloof kan het ook weer kwijt raken.

De Dordtse leerregels

De leer van Arminius en de remonstranten is op de synode van Dordrecht (1618-1619) verworpen. Als weerlegging werden de *Dordtse leerregels* opgesteld:

1. *Uitverkiezing*: God heeft soeverein, uit genade, beslist wie er uitverkoren zijn en wie niet. Niet op basis van zijn voorkennis.
2. Het offer van Jezus is *alleen voor de uitverkorenen*.
3. De mens is door de zonde *totaal verdorven* en niet in staat voor het geloof in God te kiezen.
4. Gods genade is voor zijn uitverkorenen *onweerstaanbaar*.
5. De uitverkorenen kunnen niet van hun geloof vallen.

Vergelijking van beide visies

Remonstranten

- Uitverkiezing door voorkennis
- Jezus stierf voor iedereen
- Mensen kunnen Gods genade aannemen, ondanks de zonde
- Gods genade is weerstaanbaar
- Het is mogelijk om je geloof te verliezen

Dordtse leerregels

- Soevereine uitverkiezing
- Jezus stierf voor de verkorenen
- Mensen kunnen niet voor God kiezen, vanwege de zonde
- De genade is onweerstaanbaar
- Uitverkorenen kunnen niet van hun geloof vallen

Hoewel ze deel uitmaken van de 'Drie Formulieren van Enigheid' zijn de Dordtse leerregels oorspronkelijk niet bedoeld als belijdenisgeschrift. Ze zijn opgesteld als reactie op de vijf artikelen van de Remonstranten.

De visie van Arminius en de Remonstranten werd dus afgewezen, maar bleef desondanks wel van invloed.

Buiten de behoudende hoek van het gereformeerd protestantisme is de gedachte dat een mens uit vrije wil voor (of tegen) God kan kiezen inmiddels vrij algemeen aanvaard.

Bekende Arminianen door de geschiedenis heen: Hugo de Groot, John Wesley, Charles Finney en meer recent C. S. Lewis en Clark Pinnock.

Een open toekomst?

Een andere benadering: open theïsme

Bijbelteksten

In hoeverre kent God de toekomst?

Open theïsme en uitverkiezing

Belangrijke consequenties

Een andere benadering: open theïsme

Calvinisten en Arminianen/Remonstranten zijn altijd uitgegaan van de gedachte dat God alwetend is en de toekomst volledig kent.

Sinds de 2^e helft van de vorige eeuw is er een nieuwe stroming in de theologie die hier anders naar kijkt: het z.g. **open theïsme**. In deze nieuwe benadering ligt er veel meer nadruk op de vrije wil.

God is liefde en Hij wil met zijn schepselen een relatie die gebaseerd is op vrijwilligheid. Daarom heeft Hij ons een vrije wil gegeven waarmee we, als we daarvoor kiezen, ook tegen Hem in kunnen gaan.

Het gevolg is dat de toekomst niet helemaal vast ligt, maar voor een deel open is. Dat is ook wat we zien in de bijbelse geschiedenis.

Er zijn veel teksten in de bijbel waarin bepaalde gebeurtenissen in de toekomst door God worden voorzien en soms ook voorbeschikt. Denk bijvoorbeeld aan profetieën over de toekomst.

Maar daaruit mogen we niet concluderen dat God *alles* voorziet en van tevoren bepaald heeft. Dan ligt er teveel accent op één soort teksten.

Er zijn immers ook veel teksten waarin de toekomst open blijkt te zijn en waarin de dingen anders gaan dan God bedoelde. We lezen bijv. dat Hij berouw heeft, teleurgesteld wordt en terugkomt op zijn besluiten.

Daarnaast zijn er teksten waarbij God ingrijpt in de loop van de gebeurtenissen, omdat er door zijn kinderen om gebeden wordt.

Open theïsten stellen dat deze tweede soort teksten evengoed serieus genomen moeten worden. En dat betekent dat de toekomst voor een deel niet vast ligt. Er is een zekere 'speelruimte'.

Bijbelteksten over berouw van God

- *De Heer zag dat alle mensen op aarde slecht waren: alles wat ze uitdachten was steeds even slecht. **Hij kreeg er spijt van** dat hij mensen had gemaakt en voelde zich diep gekwetst (Gen. 6 : 5, 6).*
- *Toen richtte de Heer zich tot Samuël en zei: '**Ik betreur het** dat ik Saul koning heb gemaakt, want hij heeft mij de rug toegekeerd en doet niet wat ik hem heb opgedragen'. (1 Sam. 15 : 10 en 11; zie ook 35).*

Bijbelteksten: God komt terug op zijn besluit

- Na een stevige discussie waarin Mozes het opneemt voor de Israelieten lezen we: ***Toen zag de HEER ervan af zijn volk te treffen met het onheil waarmee hij gedreigd had (Ex. 32 : 14).***
- ***Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij gedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet (Jona 3 : 10).***

Bijbelteksten over verandering door gebed

-zeg tegen Hizkia, de koning van mijn volk: “Dit zegt de Heer, de God van je voorvader David: **Ik heb je gebed gehoord en je tranen gezien. Welnu, ik zal je genezen.** Over drie dagen zul je in staat zijn naar mijn tempel te gaan. Ik geef je nog vijftien jaar te leven, en ik zal jou en deze stad redden..... (2 Kon. 20 : 5, 6).
- Petrus stuurde iedereen weg, waarna **hij knielde om te bidden.** Na het gebed draaide hij zich om naar het lichaam en zei: ‘**Tabita, sta op!**’ Ze opende haar ogen, en toen ze Petrus zag ging ze **rechttop zitten** (Hand. 9 : 40).

Bijbelteksten over een open toekomst

*Toen de farao het volk had laten vertrekken, leidde God hen niet langs de weg die door het gebied van de Filistijnen loopt, ook al was dat de kortste route. God dacht namelijk: Als ze strijd zouden moeten leveren, **konden ze weleens spijt** krijgen en teruggaan naar Egypte (Ex. 13 : 17).*

*Dit zegt de Heer: Ga in de voorhof van mijn tempel staan en spreek tot allen die uit de steden van Juda zijn gekomen om mij in de tempel te vereren. Zeg hun alles wat ik je opdraag en laat niets achterwege. **Misschien zullen ze luisteren** en met hun kwalijke praktijken breken. Dan zal ik afzien van het onheil waarmee ik hen wil treffen vanwege hun kwalijke praktijken (Jer. 26 : 2 en 3).*

In hoeverre kent God de toekomst?

Sommige open theïsten stellen (op filosofische gronden) dat God de toekomst niet *kan* zien. Dat is *logisch onmogelijk* omdat de toekomst nog niet gerealiseerd is en wat er (nog) niet is kun je niet kennen.

Anderen zeggen dat God de toekomst wel zou kunnen zien, maar er (over het algemeen) voor kiest om dat niet te doen. Een logisch gevolg van zijn keuze om ons een vrije wil te geven. Immers: als Hij van tevoren zou zien wat we gaan doen, zijn we dan nog wel echt vrij?

Hoe het ook zij: Volgens het open theïsme bestaat de toekomst uit een web van mogelijkheden die God allemaal kent en doorgrondt. Hij weet wat het beste zou zijn, maar Hij laat ons vrij. Welke mogelijkheid er precies gerealiseerd gaat worden staat daarom niet van te voren vast.

God kan (uiteraard) wel ingrijpen en bijsturen, bijvoorbeeld als antwoord op gebed of om ervoor te zorgen dat zijn doel met deze schepping uiteindelijk wordt bereikt. En er zijn dingen die wèl van tevoren bepaald zijn. Denk bijvoorbeeld aan de komst van Jezus als Verlosser voor iedereen. Maar lang niet alles is van tevoren ingevuld.

Om de open visie te verduidelijken wordt soms het voorbeeld van een *schaakspel* gebruikt: God is dan de meesterschaker en de wereld is het schaakbord. Mensen doen hun zetten en hebben invloed op het spel, maar de Schaakgrootmeester gaat het winnen, dat staat vast. God bereikt zijn doel met deze wereld, maar het spelverloop is open.

Een ander beeld is dat van een *kinderboek*, waarbij de lezer kan kiezen tussen *verschillende verhaallijnen*. De Schrijver van het boek (God) kent alle mogelijke verhaallijnen en Hij weet hoe elke optie afloopt. Maar de keuzes die door de lezers gemaakt worden liggen niet vast.

Open theïsme en uitverkiezing

In het open theïsme is er geen uitverkiezing in de zin dat God al van te voren bepaald heeft wie bij Hem horen. Hij heeft beschikt en ervoor gezorgd dat er na de opstanding van Jezus en de uitstorting van de Heilige Geest een uitverkoren gemeente van Christus zou ontstaan.

Hij heeft niet van te voren bepaald of voorzien wie er precies wel en niet zullen kiezen om daarbij te horen. Wie voor Jezus kiezen en hem gaan volgen behoren vanaf dat moment bij de uitverkorenen en worden in de bijbel ook zo aangeduid (bijv. Ef. 1 : 4 – 6).

Zo kon Hij ook van tevoren regelen en voorzien dat Jezus verraden en gekruisigd zou worden, zonder van tevoren ook vast te leggen en te voorzien door wie dat precies zou gebeuren.

Belangrijke konsekwenties

1. Als de open theïsten gelijk hebben ligt de toekomst voor een deel in Gods hand (gelukkig) maar voor een ander deel is wat er gebeurt afhankelijk van onze eigen keuzes. Daardoor wordt de eigen verantwoordelijkheid van ieder mens extra benadrukt.
2. Het kwade om ons heen wordt minder moeilijk te begrijpen: Het komt niet allemaal 'uit Gods vaderlijke hand' (vgl. HC, zondag 10). Veel van wat er mis gaat in de wereld is het gevolg van verkeerde keuzes, van onszelf of anderen.
3. Het belang en de invloed van gebed wordt onderstreept: Als de toekomst voor een deel open is kan ons gebed echt verschil maken.

Resumé

Ligt onze toekomst vast bij God?

Tot slot

Ligt onze toekomst vast bij God?

Calvinisme: de toekomst ligt vast in Gods wil. Hij heeft van tevoren beschikt wie zijn uitverkorenen zijn (*predestinatie*) en hoe alles verloopt, van schepping tot voleinding. God kan dingen toelaten (permissieve wil), maar uiteindelijk geeft zijn wil de doorslag. De mens wikt, maar God beschikt.

Arminianisme: De toekomst is volledig bekend bij God, inclusief de vrije keuzes die mensen maken en de gevolgen daarvan. *Op basis daarvan* heeft Hij bepaald wie zijn kinderen zijn (*uitverkiezing*) en maakt Hij zijn plannen met de schepping waar. Er is dus verschil tussen voorkennis en voorbeschikking: God voorziet wel alles, maar niet alles wordt door Hem bepaald.

Open theïsme: de toekomst is voor een deel door God bepaald en is voor een ander deel open. Mensen maken zelf de keus om bij Gods uitverkorenen te horen (*uitverkiezing*). Door onze vrije wil zijn er (veel) verschillende richtingen waarin de toekomst zich kan ontwikkelen. God is zo oneindig wijs en intelligent dat Hij daarop in kan spelen en zijn doel met de schepping bereikt.

Tot slot

Belangrijk verschil tussen de klassieke visies en het open theïsme:

- Bij Calvijn en Arminius heeft God van eeuwigheid voorzien en/of bepaald hoe de geschiedenis zich zou ontwikkelen. Er is een doorlopende lijn van schepping tot voleinding. Alles gaat zoals God al voorzien en/of beschikt heeft.
- In het open theïsme heeft God een wereld vol mogelijkheden geschapen en hoe alles zich ontwikkelt ligt niet volledig vast. God is voortdurend betrokken, beweegt mee, wordt ook tegengewerkt, maar uiteindelijk brengt Hij de schepping tot zijn doel.

Discussie

Tot welke denkrichting voel je je het meest aangetrokken?

- Calvinisme
- Arminianisme
- Open theïsme

Spelen daarbij bijbelteksten een grote rol, of vooral je gevoel?

Michael Green

Calvinisten maken van God een monster, door te zeggen dat hij een deel van de mensen gemaakt heeft om naar de hel te sturen.

Calvijn: het predestinatiebesluit is een 'verschrikkelijk decreet' ('decretum horribile').

Augustinus en uitverkiezing

‘Zelf had Augustinus het zo beleefd dat hij tijdens zijn bekering eigenlijk alleen maar tegengestribbeld had. Kennelijk kunnen wij onszelf niet zomaar uit de invloedssfeer van het kwaad losmaken. Wij komen daar slechts uit weg wanneer God onze zondige conditie genadig doorbreekt en met een soort ‘zacht geweld’ onze wil ombuigt in zijn richting’ (Christelijke dogmatiek, 630).

Is dit herkenbaar?

‘Neurocalvinisme’

‘Veel erfelijke factoren en omgevingsinvloeden tijdens de vroege ontwikkeling hebben door hun inwerking op onze hersenontwikkeling de structuur en de functie van de hersenen voor de rest van ons leven vastgelegd.’ ‘Dit maakt duidelijk dat ons gedrag bij de geboorte al in belangrijke mate vastligt’ (Dick Swaab, ‘Wij zijn ons brein’, 381).

‘[W]anneer wij iemand verantwoordelijk stellen voor zijn daden, dan gaan wij uit van de vrije wil, die in ieder geval voor een belangrijk deel van ons handelen niet bestaat’ (385).

Dordtse Leerregels III/IV, 1

‘Maar op ingeven van de duivel is hij uit eigen vrije wil van God afgeweken en daardoor heeft hij zich van deze uitnemende gaven beroofd. In plaats daarvan heeft hij over zich gehaald, wat zijn verstand betreft, blindheid, verschrikkelijke duisternis en een onbetrouwbaar en verdorven oordeel; wat zijn wil en hart aangaat, slechtheid, opstandigheid en hardnekkigheid; en bovendien in al zijn verlangens onzuiverheid.’

DL III/IV, 12

‘Dit is de wedergeboorte, de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en levendmaking, die God zonder ons in ons tot stand brengt.’

‘En wanneer de wil vernieuwd is, wordt hij niet alleen door God geleid en bewogen; maar door God in beweging gebracht, werkt hij ook zelf. Daarom wordt terecht gezegd dat de mens zelf gelooft en zich bekeert door de genade, die hij ontvangen heeft.’

Kunnen mensen zelf kiezen of zij wel of niet geloven?

Als mensen zelf kunnen kiezen, wordt de redding door Christus een inhoudelijke mogelijkheid, maar de beslissing ligt bij de mens. Dat is weliswaar alleen mogelijk door de genade die Christus verworven heeft, maar of die al dan niet effectief is, hangt van ons af' (Van de Beek, 'Een lichtkring om het kruis', 271).

Is het problematisch dat onze redding uiteindelijk zou afhangen van onze eigen beslissing?

Open theïsme

1. Nadruk op menselijke verantwoordelijkheid.
2. De mensen zijn (voor een deel) zelf verantwoordelijk voor het kwaad. Het valt ons niet uit Gods vaderhand ten deel (HC 10).
3. Ons gebed maakt echt verschil!

Voelt punt 2 als een opluchting: Gelukkig, het is niet Gods schuld? Of ben je dan overgeleverd aan het noodlot? Zo zegt Van de Beek het: 'Juist in het diepste lijden is zondag 10 de enige troost. Als God buiten dit lijden zou staan, dan overkomt het ons door een donker lot, onbepaald en onbekend... God kan er blijkbaar ook niets aan doen' ('Een lichtkring om het kruis', 398).